

**Izvješće o radu
Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske
za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladih
za 2002. godinu**

1. Uvod

Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju osnovano je u prosincu 1997. godine. U travnju 2002. godine Vlada Republike Hrvatske donijela je Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o osnivanju Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju (Narodne novine, br. 36/2002).

Temeljem te Odluke Povjerenstvo je promijenilo naziv u *«Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladih»* i povećalo broj članova s jedanaest na dvanaest jer je među članove Povjerenstva uvršten predstavnik Ureda za ljudska prava.

Također, na temelju članka 30. stavka 4. Zakona o Vladi Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 101/98; 15/2000 i 117/2001) i točke V. Odluke o osnivanju Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladih (Narodne novine br. 139/97; 99/2000 i 36/2002) Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 9. svibnja 2002. godine donijela Rješenje o razrješenju prof. dr. sc. Josipe Bašić s dužnosti predsjednice Povjerenstva te razrješenju člana i tajnice Povjerenstva. Na istoj sjednici Vlada Republike Hrvatske donijela je i Rješenje o imenovanju predsjednice i novih članova Povjerenstva te imenovanju dvanaest zamjenika članova Povjerenstva. Sukladno tome, od svibnja 2002. godine Povjerenstvo djeluje u sljedećem sastavu:

Prof. dr. sc. Antonija Žižak – predsjednica Povjerenstva, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Članovi Povjerenstva:	Zamjenici članova Povjerenstva:	Ministarstva, Organizacije državne uprave, Tijela i institucije:
Doc.dr.sc. Nino Žganec	Mr.sc. Josip Sarić	Ministarstvo rada i socijalne skrbi
Mr. sc. Edita Ružić Josip Strmotić, prof	Mr.sc. Maja Ljubić Renata Bilokapić, dipl. kriminalist	Ministarstvo prosvjete i športa Ministarstvo unutarnjih poslova
Višnja Kovačević Krapac, prof.	Mario Šimunović, prof.	Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave

Dr. Danica Kramarić, Sunčica Blažević, dipl.iur.	Dr.sc. Milena Car Marija Fuček, dipl. iur.	Ministarstvo zdravstva Općinsko državno odvjetništvo Zagreb
Dr. sc. Adinda Dulčić	Dr.sc. Dejana Bouillet	Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži
Silvija Trgovec Greif, dipl. iur.	Mirta Kapural, dipl. iur	Ured za ljudska prava
Snježana Oset, dipl.iur.	Branka Žigante Živković, dipl. iur	Visoki prekršajni sud
Marinka Bakula Anđelić, dipl. soc. radnik	Romana Galić, dipl. soc. radnik	Gradsko poglavarstvo Grada Zagreba – Ured za rad, zdravstvo i socijalnu skrb
Prof. dr. sc. Nivex Koller Trbović	Prof. dr. sc. Zdravka Poldrugrač	Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Prof. dr. sc. Josip Janković	Gordana Berc, dipl. soc. radnik	Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet – Studijski centar socijalnog rada

Uzimajući sve navedeno u obzir Povjerenstvo je, nakon što su načinjene potrebne predradnje te primopredaja obveza i materijala, tek krajem lipnja počelo raditi na ostvarenju zadaća planiranih za 2002. godinu. Osim većeg broja članova Povjerenstva, koji su imenovani u ranijem razdoblju, činitelji kontinuiteta u djelovanju Povjerenstva u petoj godini postojanja bile su i uobičajene zadaće Povjerenstva, naročito one koje su vezane uz praćenje i analizu rizičnih čimbenika i kretanja pojave maloljetničke delinkvencije, praćenje, ujedinjavanje i usmjeravanje aktivnosti koje različiti resori, službe i institucije poduzimaju na planu prevencije i zaštite djece i mladih rizičnog ponašanja te suradnju s nadležnim ministarstvima i drugim državnim upravnim organizacijama i ustanovama. Specifičnije, **plan aktivnosti za 2002. godinu sadržavao je sljedeće zadatke:**

1. Utvrđivanje rasprostranjenosti pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih te njihovih obilježja.
2. Utvrđivanje stanja zakonske uređenosti ukupnog prostora prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih i zaštite djece i mladih s poremećajima u ponašanju te predlaganje promjena.
3. Promišljanje učinkovitijih strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih na području prosvjete: Škola i prevencija poremećaja u ponašanju djece i mladih.
4. Popisivanje svih postojećih programa namijenjenih djeci i mladima s poremećajima u ponašanju te izrada standarda dobre prakse i dobrog programa.
5. Rad na prijedlogu Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih i zaštiti djece s poremećajima u ponašanju.

Na tim aktivnostima tijekom 2002. godine radilo se kroz rad u radnim skupinama, na sjednicama Povjerenstva te kroz druge aktivnosti pojedinih članova Povjerenstva. U skladu s tim, izvještavamo Vas o sljedećem:

2. Ostvarenje planiranih aktivnosti kroz djelovanje radnih skupina

2.1. Utvrđivanje rasprostranjenosti pojave poremećaja u ponašanju

Na utvrđivanju rasprostranjenosti pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih, njihovih obilježja te poduzetim mjerama radili su članovi Radne skupine za prikupljanje pokazatelja o rasprostranjenosti pojave i obilježja poremećaja u ponašanju.

Prema uobičajenom postupku prikupljeni su podaci od nadležnih ministarstava i državnih upravnih i pravosudnih organizacija i ustanova. Međutim, kako nisu primijenjeni pouzdani postupci koji bi omogućili planiranje prikupljanja, prikupljanje i procesiranje podataka, temeljem sumiranja podataka iz tih izvješća nije moguće izvesti objektivno integrirane zaključke o stanju i kretanju pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih tijekom 2000., 2001. i prvih šest mjeseci 2002. godine. Iako logične, razlike u načinu izvještavanja pojedinih državnih tijela najizraženije su u odnosu na definiranje pojave poremećaja u ponašanju, strukturu podataka, vremensko razdoblje na koje se odnose te način interpretiranja. Dakle, razlike su najizraženije u ključnim statističkim parametrima.

Uzimajući u obzir iskazane razlike i nedorečenosti sažeti prikaz rasprostranjenosti pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih, njihovih obilježja te poduzetih mjera nismo u mogućnosti dati u ovom izvješću. Stoga u pravitku dostavljamo cjelovito izvješće radne skupine pod nazivom «Fenomenologija poremećaja u ponašanju djece i mladeži u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2000. do 2001. godine», koje je načinjeno temeljem izvješća nadležnih ministarstava i državnih upravnih i pravosudnih organizacija i ustanova.

Zbog izuzetne složenosti same pojave, brojnosti bio-psiho-socijalnih činitelja koji ju uvjetuju te značajne međusobne različitosti resora i djelatnosti koje se tom pojavom bave na preventivnoj i interventnoj razini zaista nije jednostavno prikazati integrirane pouzdane pokazatelje o stanju i kretanju pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih. Da bi to u budućnosti bilo moguće kvalitetnije načiniti predlaže se slijedeće:

1. Izrada modela koji će omogućiti bar djelomično ujednačavanje evidentiranja i praćenja pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih unutar različitih resora, a prije svega izbjeći da se jedno te isto ponašanje evidentira nekoliko puta;
2. U model evidentiranja i praćenja pojave ugraditi standarde za evidentiranje poduzetih intervencija i njihove učinkovitosti;
3. Kako bi se izbjegle nedorečenosti koje često nastaju kad se komunikacija među stručnjacima svede samo na pismenu, predlaže se dva puta godišnje organizirati kratke konferencije na kojima bi stručnjaci iz različitih djelatnosti predstavili konkretne pokazatelje, ukazali na specifične probleme i teme, a na kojima bi se mogli postići vrlo specifični dogovori i preuzeti odgovornosti za njihovo izvođenje.

Neophodno je da se u ostvarenje tih prijedloga članovi Povjerenstva aktivnije uključe, angažiraju veći broj drugih stručnjaka te iniciraju učinkovitije načine suradnje s nadležnim ministarstvima i drugim državnim upravnim organizacijama i ustanovama te lokalnim zajednicama.

2.2. Definiranje standarda dobre prakse i popisivanje programa

Na popisivanju postojećih programa namijenjenih djeci i mladima s poremećajima u ponašanju te definiranju standarda dobre prakse i dobrog programa radila je Radna skupina za skrb o djeci i mladeži. Ciljevi te aktivnosti povezani su s definiranjem standarda dobre prakse te potom temeljem tih standarda procjenjivanjem popisanih programa, izborom «model programa» i njihovog javnog predstavljanja. Kako se radi o dvogodišnjoj aktivnosti Povjerenstva, nemoguće je govoriti o završnim rezultatima, ali treba konstatirati da je do sada postignuto na razini planiranog za 2002. godinu.

Iz različitih je izvora prikupljen veći broj podataka o standardima dobre prakse te su isti uobličeni u konzistentnu cjelinu koju je potrebno usporediti sa standardima koji postoje u našoj današnjoj praksi. U odnosu na popis programa moguće je konstatirati da se na poziv Povjerenstva i Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži odazvalo 239 nositelja programa namijenjenih različitim razinama prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih s područja cijele Hrvatske. Do sada je načinjena prva obrada podataka o popisanim programima temeljem koje je moguće konstatirati da su se kao prednosti, među ostalim, pokazale i sljedeće činjenice:

- Postoji značajan broj raznolikih, uglavnom primarno-preventivnih programa;
- Veliki i veći gradovi pružaju bolju ponudu primarno preventivnih programa;
- Prostor slobodnog vremena i djelatnosti prosvjete najbolje je pokriven preventivnim programima.

Među brojnim nedostacima na koje je ukazala prva analiza posebno ističemo sljedeće:

- Nedostatak ranointerventnih, tretmanskih i posttretmanskih programa je alarmantan;
- Također je uočen nedostatak preventivnih programa namijenjenih adolescentima, stručnjacima, roditeljima i obiteljima;
- Kritična je teritorijalna neusklađenost ponude programa kao i međusobna nepovezanost programa.

S obzirom na prve pokazatelje, uz ranije planirane aktivnosti, u sljedećoj fazi rada na standardima dobre prakse u preveniranju i tretiranju poremećaja u ponašanju djece i mladih Povjerenstvo bi trebalo:

- dio popisanih programa analizirati sukladno standardima iz stručne literature;
- uložiti napore da se *model-programi* eksperimentalno počnu provoditi u lokalnim zajednicama u kojima ih nema;
- osmisliti načine rada na podizanju javne svijesti o potrebi provođenja preventivnih i tretmanskih programa;
- osmisliti sustav prema kojem će institucije i ustanove za djecu i mlade s poremećajima u ponašanju, a posebno ustanove u kojima se provode odgojne mjere, uključivati svoje korisnike u već postojeće programe u lokalnim zajednicama;
- izraditi i distribuirati adresar organizacija koje provode programe (po područjima programa i po zastupljenosti u Republici Hrvatskoj);
- potaknuti kreiranje i provođenje programa usmjerenih post-tretmanskom razdoblju.

Pri realizaciji tih aktivnosti Povjerenstvo treba krenuti u intenzivniju suradnju s nadležnim ministarstvima, lokalnim zajednicama, nevladinim udrugama kao i medijima.

2.3. Priprema Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih

Pisanje prijedloga Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju svakako je jedan od najznačajnijih zadataka Povjerenstva. S radom na tom zadatku kasno se započelo – uglavnom iz organizacijskih razloga. Ciljevi izrade Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih određeni su kao:

- Snimanje stanja pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih te opsega interventnih mjera koje se poduzimaju prema djeci i mladima s poremećajima u ponašanju, odnosno djeci u riziku;
- Definiranje suvremenog vrijednosnog, teorijskog i zakonskog okvira za prevenciju, identifikaciju i tretman poremećaja u ponašanju djece i mladih;
- Definiranje kontinuuma ciljeva unutar različitih razina interveniranja na nacionalnoj razini;
- Definiranje kontinuuma aktivnosti i nositelja tih aktivnosti na nacionalnoj, regionalnim i lokalnim razinama.

Nositelj zadatka je cijelo Povjerenstvo, a uključen je i veći broj stručnjaka – vanjskih suradnika. Do sada je učinjeno slijedeće: definiran je sadržaj Nacionalne strategije (teme i autori), ostvaren je kontakt sa svim autorima, započeo rad na snimanju stanja i drugim aktivnostima na pripremnoj razini, određeni rokovi i hodogram cijelog procesa izrade Nacionalne strategije.

2.4. Ostali zadaci iz plana aktivnosti za 2002. godinu

Utvrđivanje stanja zakonske uređenosti ukupnog prostora prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih i zaštite djece i mladih s poremećajima u ponašanju te predlaganje promjena trajni je zadatak Radne skupine za praćenje zakona. Tijekom 2002. godine na očitovanje su dostavljena samo dva zakona. Na očitovanje nije dostavljena većina zakona koji se odnose na djecu, mlade i obitelj (primjerice: Zakon o sudovima za mladež, Obiteljski zakon, Zakon o prekršajima). Stoga Povjerenstvo predlaže Vladi da obveže resorna ministarstva koja predlažu zakone iz tih područja na traženje očitovanja od strane ovog Povjerenstva te da ne propušta u propisanu proceduru one zakone koji to očitovanje nemaju.

Promišljanje učinkovitijih strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih na području prosvjete, specifičnije tema Škola i prevencija poremećaja u ponašanju djece i mladih bio je zadatak Radne skupine za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. Iz organizacijskih razloga te dijelom zbog prezauletosti članova radne skupine koji još uvijek rade na dovršavanju zadataka proizašlih iz serije okruglih stolova što ih je Povjerenstvo tijekom 2001. godine održalo u četiri lokalne zajednice na temu «Lokalna zajednica u prevenciji poremećaja u ponašanju djece i mladih – Izvorište Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju», planirane aktivnosti nisu se mogle realizirati.

3. Sjednice Povjerenstva i druge aktivnosti članova Povjerenstva

Tijekom 2002. održano je osam sjednica Povjerenstva i to dvije u ranijem i šest u novom sastavu. Obzirom na uvodno iznesene napomene Povjerenstvo se tijekom tih sjednica uz planiranje i razmatranje rada radnih skupina najviše bavilo pitanjima vlastitog identiteta, to jest organizacije, ciljeva i načina rada.

Posebno je značajno istaknuti da je u suradnji s Državnim zavodom za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži 7. sjednica Povjerenstva održana u Hrvatskoj Kostajnici s gradonačelnikom, predstavnicima lokalnih službi i institucija te djece i mladih. Cilj je bio upoznavanje problema djece i mladih te stanja prevencije poremećaja u ponašanju na području grada Hrvatska Kostajnica. Tom prilikom kao temeljni problemi djece i mladih u Hrvatskoj Kostajnici utvrđeni su:

- negativna opća klima, teško materijalno stanje uzrokovano nezaposlenošću, depresija, nepovjerenje, nezainteresiranost;
- promijenjen vrijednosni sustav djece i mladih;
- nekvalitetno provođenje slobodnog vremena;
- pojačano konzumiranje alkohola, pušenje, maloljetničke trudnoće, noćni izlasci preko granice;
- slaba prometna povezanost okolnih mjesta s gradom Hrvatska Kostajnica – to je problem djeci putnicima;
- nedostatak adekvatnih stručnjaka za rad s djecom (u školama, centru za socijalnu skrb);
- nepovezanost i nedovoljna suradnja institucija i službi koje se bave djecom i mladima;
- nedostatna i slaba suradnja institucija s roditeljima.

Temeljem tog uvida procjenjujemo da grad Hrvatska Kostajnica, njegove službe i institucije kao i udruge građana dosta čine na podizanju kvalitete života djece i mladih, ali da unatoč tomu postoje brojni problemi i nezadovoljene potrebe. Stoga je, uz učinkovitiji angažman grada, potrebna pomoć šire društvene zajednice pa i Vlade Republike Hrvatske budući se radi o području od posebnog državnog interesa i pogotovo stoga što su u pitanju mladi ljudi i njihova perspektiva na tom području.

Smatramo posebno značajnim istaknuti kako se iz primjera Hrvatske Kostajnice dobro može vidjeti vrijednost pravovremenog zapošljavanja stručnjaka u području prosvjete i socijalne skrbi - osnovnim nositeljima primarno-preventivnih aktivnosti. Povjerenstvo je zajedno s Državnim zavodom za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži ponudilo suradnju gradu Hrvatska Kostajnica pa je u tijeku formiranje zajedničke radne skupine za izradu programa preventivnih aktivnosti u Hrvatskoj Kostajnici.

Tijekom 2002. godine Povjerenstvo je izradilo dva pismena mišljenja o:

- Nacrtu prijedloga Nacionalnog programa djelovanja za mlade, i
- Nacrtu prijedloga Nacionalne obiteljske politike.

Četiri člana Povjerenstva sudjelovala su na 6. znanstvenom skupu Istraživanja u edukacijsko-rehabilitacijskim znanostima.

Predsjednica Povjerenstva je sudjelovala na Konferenciji «Local partnerships for preventing and combating violence at school», održanoj od 2. do 4. prosinca u Strasbourgu te je s tim u vezi Povjerenstvo započelo aktivnosti oko prevođenja knjižice «Urban crime prevention – guide for local authorities» što ju je 2002. godine publiciralo Vijeće Europe.

Inicirana je suradnja s Europskom mrežom savjeta za prevenciju kriminala (European Network of Crime Prevention Councils) sa sjedištem u Danskoj.

Nastavljena je suradnja s Vijećem za djecu na reviziji Nacionalnog programa djelovanja za djecu.

4. Organizacija rada Povjerenstva i prijedlozi za poboljšanje

Sukladno točki VI Odluke o izmjenama Odluke o osnivanju Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju (Narodne novine br. 99/2000) sredstva za rad Povjerenstva osiguravaju se iz sredstava državnog proračuna Republike Hrvatske na poziciji Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži – aktivnost 1010. Za aktivnosti planirane u 2002. godini osigurana su sredstva u iznosu od 530.335,00 kn. Financijsko izvješće iz kojeg se vidi da je za ostvarene aktivnosti utrošeno 60.602 kn. je u privitku, a razlozi za nesrazmjer između osiguranih i utrošenih sredstava elaborirani su u točkama 1. i 5. ovog izvješća.

Smatramo posebno značajnim istaknuti kako tijekom 2002. godine nije riješeno pitanje imenovanja tajnice Povjerenstva, što je uz već opisane promjene u Povjerenstvu, njegov rad značajno usporilo i otežalo. Stoga s velikim zadovoljstvom naglašavamo kako je organizacija rada Povjerenstva, naročito na planu administrativno-tehničkih poslova, značajno unaprijeđena od prosinca 2002. godine, kad je internim dogovorom unutar Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži Sandra Citković, prof. (vježbenica u Odjelu za djecu i mlade) određena za v.d. tajnicu Povjerenstva.

U narednom razdoblju smatramo naročito značajnim nastojati da se kroz različite aktivnosti u rad Povjerenstva uključi što širi krug stručnjaka – iz zemlje i inozemstva. Također, ocjenjujemo potrebnim intenzivirati suradnju s nadležnim ministarstvima i tijelima državne uprave kako bi upravo onaj pristup djelovanju u području različitih razina prevencije poremećaja u ponašanju za koje je Povjerenstvo naročito zainteresirano – sveobuhvatan, multidisciplinarni pristup, mogao potpunije doći do izražaja.

5. Ocjena rada Povjerenstva

Pri ocjeni rada Povjerenstva u 2002. godini treba imati na umu sve one promjene o kojima je u uvodnom dijelu izvješća opširno pisano. Budući su razrješenje i imenovanje predsjednice i novih članova Povjerenstva slijedili prikazanim tempom uvjeti za punopravno funkcioniranje Povjerenstva stekli su se tek u lipnju 2002. godine. Također, treba napomenuti da je rad na planiranim aktivnostima moga početi tek nakon ljetnih praznika, dakle u rujnu.

Intenzivirajući rad od rujna do prosinca Povjerenstvo je paralelno radilo na dva cilja. S jedne strane radilo se na ostvarenju triju od pet planiranih aktivnosti, a s druge strane na pronalaženju identiteta Povjerenstva kao cjelovite radne skupine stručnjaka koja se po prvi put našla u situaciji da zajednički radi. Ocjenjujemo da je na taj način ostvorena dobra priprema za skladniji i učinkovitiji rad u narednoj godini.

Postignutim rezultatima nismo zadovoljni, ali smatramo da su oni realan odraz strukturnih i organizacijskih poteškoća i nedorečenosti s kojima se Povjerenstvo susrelo i nosilo u 2002. godini.

6. Prijedlog plana aktivnosti za 2003. godinu

U skladu s točkom III Odluke o osnivanju Povjerenstva (Narodne novine 139/97) kojom se definiranju zadaće Povjerenstva te sukladno potrebi održavanja kontinuiteta započetih aktivnosti predlaže se u 2003. godini raditi na:

1. Praćenju i analizi rasprostranjenosti pojave poremećaja u ponašanju kroz:

- Organizaciju međuresorskih konferencija sa svrhom ujednačavanja pristupa fenomenu poremećaja u ponašanju;
- Izradu modela praćenja pojave poremećaja u ponašanju;
- Izradu izvješća o stanju i kretanju pojave kroz određeno razdoblje.

2. Pripremi prijedloga Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih kroz:

- Analizu stanja pojave u posljednjih pet godina;
- Analizu stanja interventnih mjera u posljednjih pet godina;
- Definiranje ciljeva, aktivnosti i nositelja različitih razina prevencije.

3. Izradi standarda dobre prakse i popis programa kroz:

- Prepoznavanje i predstavljanje «model-programa» dobre prakse;
- Osmišljavanje načina podizanja javne svijesti o potrebi preventivnih programa te podizanja svijesti stručne javnosti o potrebi povezivanja i inoviranja programske ponude za djecu i mlade s poremećajima u ponašanju.
- Izradu i distribuciju adresara organizacija koje provode preventivne programe.

4. Praćenju zakonskih propisa kroz:

- Davanje mišljenja na prijedloge zakona iz ovog područja
- Analizu zakonske uređenosti prostora prevencije poremećaja u ponašanju.

5. Praćenje ostvarenja zaključaka okruglih stolova održanih u 2001. godini na temu «Lokalna zajednica u prevenciji poremećaja u ponašanju djece i mladih» kroz:

- Organizaciju savjetovanja, okruglih stolova i publikaciju knjige radova.

6. Suradivati s nadležnim ministarstvima i drugim državnim upravnim organizacijama i ustanovama, znanstvenim institucijama, stručnim i nevladinim udrugama te lokalnim zajednicama kroz:

- Davanje stručnog mišljenja i očitovanja iz nadležnosti Povjerenstva;
- Suradnju pri organizaciji stručnih skupova, rasprava, seminara i sl.;
- Davanje prijedloga za pripremu znanstvenih i stručnih projekata;
- Suradnju u analizi stanja i izradi prijedloga programa različite razine prevencije poremećaja u ponašanju;
- Provođenje model-programa u lokalnim zajednicama u kojima nema adekvatnih programa prevencije poremećaja u ponašanju.

Predsjednica Povjerenstva

Prof. dr. sc. Antonija Žižak

U Zagrebu, 15. siječnja 2003. godine

Privitak:

1. *Cjelovito izvješće radne skupine pod nazivom: «Fenomenologija poremećaja u ponašanju djece i mladeži u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2000. do 2001. godine»*
2. *Financijsko izvješće za 2002. godinu*

**Povjerenstvo Vlade RH za prevenciju poremećaja u ponašanju djece
i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju**
Radna skupina za praćenje poremećaja u ponašanju djece i mladeži

Zagreb, 15. prosinca 2002. godine

**FENOMENOLOGIJA POREMEĆAJA U PONAŠANJU DJECE I MLADEŽI
U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA RAZDOBLJE 2000. DO 2001. GODINE**

UVOD

U Republici Hrvatskoj, prema popisu stanovništva iz 1990. godine, unutar 4.784.000 stanovnika bilo je 1.187.213 djece, dok je prema popisu stanovništva iz 2001. godine u Republici Hrvatskoj, unutar 4.437.460 stanovnika bilo 992.585 djece (unutar toga broja u dobi od 0-14 godina bilo je 754.634 osobe, a u dobi od 15-18 godina bilo je 237.951 osoba).

U hrvatskom pravnom sustavu status djeteta/maloljetne osobe traje do 18. godine života.

Nevršenjem 18. godine života dijete postaje punoljetno i stječe potpunu poslovnu sposobnost, te po odredbama obiteljskog zakonodavstva tada prestaje pravo zakonskih zastupnika (roditelja, usvojitelja, skrbnika) da zastupaju dijete.

Propisi Republike Hrvatske usmjereni su na zaštitu prava djeteta da živi uz svoje roditelje pa i onda kada su oni u teškoj materijalnoj situaciji ako su sposobni skrbiti o svojem djetetu u kojem slučaju država materijalno pomaže roditeljima kroz različite oblike socijalne skrbi.

Intencija je hrvatskog zakonodavstva u tom smislu i mjera državne politike da se upravo obitelji pruže zahtijevani standardi (posao, stambeni uvjeti, socijalna potpora) kako bi obitelj bila primarno okruženje za razvoj i odgoj djeteta.

Od 01. srpnja 1999. godine u primjeni je novi Obiteljski zakon kojim su uređeni brak i pravni odnosi u braku, odnosi roditelja i djece, posvojenje, skrbništvo, učinci izvanbračne zajednice žene i muškarca, te postupci nadležnih tijela u svezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom. Obiteljski zakon težište skrbi i odgovornosti za pravilan razvoj i odgoj djeteta također stavlja na roditelje odnosno obitelj.

Odredbama novog Zakona o socijalnoj skrbi, koji je u primjeni od 1. siječnja 1998. godine, određeno je da država pomaže obitelji u slučaju potrebe prevladavanja kriznih situacija socijalne ugroženosti osim materijalnim oblicima pomoći i drugim oblicima pomoći (posredovanje, stručno savjetovanje i sl.)

Ovim zakonom utvrđeno je da se potpora pruža obitelji, posebice djeci i drugim osobama koje se ne mogu brinuti same o sebi, te je u tom smislu određena dužnost svim društvenim čimbenicima (predškolskim, školskim, zdravstvenim ustanovama, policiji, pravosudnim i drugim državnim tijelima, te pravnim i fizičkim osobama) koje su po zakonu dužne skrbiti o djeci i surađivati s ustanovama socijalne skrbi.

U zakonima Republike Hrvatske **načelo najbolji interes djeteta** postoji kao pravni pojam, a uvažava se kao kriterij prilikom donošenja odluka o djeci u sudskim i upravnim postupcima, a osobito je ovo načelo zastupljeno u obiteljskom zakonodavstvu kao eksplicitno načelo, ali i kao koncepcija zakona, budući da zakon počiva na zaštiti djeteta i promicanju njegovih prava.

Za svu djecu u Republici Hrvatskoj obvezatno je osnovno školovanje (ustavna odredba), a to školovanje po sadašnjim zakonskim odredbama traje osam godina. U pravilu osnovno školovanje traje od 6 do 15 godine, ali za djecu s poremećajima u razvoju iznimno je moguće osnovno školovanje do 21 godine.

Prema propisima o zdravstvenom osiguranju djeca imaju obvezno osiguranje do navršene osamnaeste godine života odnosno ako se školuju do kraja redovitog školovanja tj. do završetka dodiplomskog studija.

Postojećim zakonodavstvom djeci do navršenih 18 godina zabranjeno je točenje i davanje alkoholnih pića, a isto tako, prema važećem zakonu djeci mlađoj od 18 godina zabranjen je pristup u igračnice i klubove s automatima za igre na sreću.

U svrhu zaštite djece kao sudionika u prometu, djeca ispod 14 godine ne smiju upravljati biciklom na cesti, a zakon zabranjuje upravljanje motornim vozilom maloljetniku ispod 18 godina. Iznimno maloljetnik s navršenih 16 odnosno 14 godina može steći pravo na upravljanje motociklom (ovisno o zapremini motora).

Zakonom je zabranjena prodaja duhana i duhanskih prerađevina maloljetnim osobama ispod 18 godina.

Obiteljski zakon odredio je da su roditelji dužni zabraniti štetna druženja svoje djece, a djeci ispod 16 godina zabraniti noćne izlaske u vremenu od 23,00 do 04,00 sati bez pratnje roditelja ili odrasle osobe u koju roditelj ima povjerenje.

Prema Zakonu o obrani RH djeca do navršenih 18 godina života ne mogu služiti vojnu obvezu.

Novim Zakonom o prekršajima, koji je u primjeni od 01. listopada 2002. godine, uređene su posebne materijalnopravne i procesnopravne odredbe koje se odnose na prekršajnu odgovornost i kažnjavanje prekršajno odgovornih maloljetnika (osoba od navršenih 14 do nenavršenih 18 godina života).

Od 01. siječnja 1998. godine, u Republici Hrvatskoj u primjeni je novo kazneno zakonodavstvo, koje se sastoji od Kaznenog zakona, Zakona o kaznenom postupku, Zakona o sudovima za mladež i Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Donesen je novi Zakon o prekršajima, a u tijeku je postupak izrade i donošenja Zakona o izvršenju maloljetničkih sankcija.

NEKI POKAZATELJI FENOMENOLOGIJE POREMEĆAJA U PONAŠANJU DJECE I MLADEŽ

Temeljem izvješća nadležnih državnih tijela u Republici Hrvatskoj, za razdoblje 2000. i 2001. godine, te prvih šest mjeseci 2002. godine, prikupljeni su određeni pokazatelji o pojavi

raznovrsnih oblika poremećaja u ponašanju i poduzetim mjerama nadležnih tijela i ustanova u zaštiti djece i mladeži s poremećajima u ponašanju.

1. Prema izvješću Ministarstva zdravstva, temeljem podataka Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, tijekom šk. 2000/01. godine, posjetilo je savjetovališta u školskoj medicini:

- **zbog problema mentalnog zdravlja** - 13352 učenika osnovnih i 3204 učenika srednjih škola;
- **zbog rizičnog ponašanja** - 7147 učenika osnovnih i 4039 učenika srednjih škola;
- **zbog problema učenja** - 24550 učenika osnovnih i 4646 učenika srednjih škola;
- **zbog problema reproduktivnog zdravlja** - 5387 učenika osnovnih i 5494 učenika srednjih škola;
- **zbog kroničnih bolesti** - 41811 učenika osnovnih i 11473 učenika srednjih škola.

U 2001. godini, u primarnoj zdravstvenoj zaštiti kod djece i mladeži u dobi od 7 - 19 godina, utvrđeno je:

- 4125 dijagnoza - **neuroze i afektivni poremećaji**;
- 5832 dijagnoze - **poremećaji u ponašanju i ostali duševni poremećaji /osim F00 - F03, F10, F11- F29, F40 - F48, F70 - F79/.**

Psihotrauma centar Klinike za pedijatriju, Klinike za dječje bolesti Zagreb, Klaićeva 16, zabilježila je da je tijekom 2001. godine u njihovoj ustanovi u terapijsko – dijagnostičkom postupku bilo 9714 djece i mladih, a oko ¼ od toga broja djece imala je kao glavnu ili sporednu dijagnozu smetnje ponašanja. Prema navodu ove Klinike nije zabilježeno povećanje broja djece i mladih sa smetnjama u ponašanju u odnosu na 2000.godinu. Kod djece i mladeži i dalje dominiraju smetnje ponašanja koje su vezane uz neadekvatnost odnosa unutar obitelji(djeca i mladi kao svjedoci obiteljskog nasilja, zanemarivanje, razne neadekvatnosti u odgoju djece i mladih). Također je konstantan postotak djece koja zbog organskih oštećenja (intrakranijalna oštećenja tijekom trudnoće, poroda i ranog djetinjstva) imaju smetnje u ponašanju (hiperkinetski sindrom, mentalna retardacija, specifični miješani razvojni poremećaj). Navedene smetnje ponašanja manifestiraju se u vrtiću i osnovnoj školi najčešće kroz agresivne ispade (fizičke i verbalne) prema vršnjacima u kolektivu, ne uvažavanje autoriteta, kršenje kućnog reda, autodestruktivno ponašanje i dr. U osmom razredu osnovne škole nalazi se sklonost eksperimentiranju psihoaktivnim tvarima (preparati kanabisa, anksiolitici, MDMA, LSD, otapala, alkohol), te intoksikacije plinom.

Prema izvješću Psihijatrijske bolnice za djecu i mladež, Zagreb, Kukuljevićeva 11, tijekom 2000. godine, a prema podacima:

- Bolničkog odjela, dijagnoza poremećaj ponašanja utvrđena je kod 111 djece i mladih (48 djece do 14 godina, 52 djece u dobi od 14 do 18 godina i 11 mladih iznad 18 godina života). U 2001. godini, dijagnoza poremećaj ponašanja utvrđena je kod 101 djeteta i mladih (41 djeteta do 14 godina, 53 djece od 14 do 18 godina i 7 mladih iznad 18 godina života), a u prvih šest mjeseci 2002. godine, dijagnoza poremećaj ponašanja utvrđena je kod 68 djece i mladih (23 djece do 14 godina, 45 djece od 14 do 18 godina i 0 mladih iznad 18 godina života);
- Dnevne bolnice, dijagnoza poremećaj ponašanja, utvrđena je tijekom 2000. godine kod 59 djece i mladih (14 djece do 14 godina, 40 djece od 14 do 18 godina i 5 mladih iznad 18 godina), tijekom 2001. godine dijagnoza poremećaj ponašanja utvrđena je kod 130 djece i mladih (23 djece do 14 godina, 102 djeteta od 14 do 18 godina i 5

mladih iznad 18 godina života), dok je tijekom prvih šest mjeseci 2002. godine, dijagnoza poremećaj ponašanja utvrđena kod 131 djeteta i mladih (14 djece do 14 godina, 111 djece od 14 do 18 godina i 6 mladih iznad 18 godina života);

- Polikliničko – dispanzerske službe, tijekom 2000. godine, dijagnoza poremećaj ponašanja utvrđena je kod 938 djece i mladih (84 djece do 14 godina, 774 djeteta od 14 do 18 godina i 80 mladih iznad 18 godina života), tijekom 2001. godine, dijagnoza poremećaj ponašanja utvrđena je kod 631 djece i mladih (63 djeteta do 14 godina, 516 djece od 14 do 18 godina i 52 mladih iznad 18 godina života), dok je tijekom prvih šest mjeseci 2002. godine dijagnoza poremećaj ponašanja utvrđena kod 894 djece i mladih (44 djece do 14 godina, 718 djece od 14 do 18 godina i 132 mladih iznad 18 godina života).

Unutar podataka i osvrtu određenih zdravstvenih ustanova, obuhvaćenih izvješćem Ministarstva zdravstva, za stanje fenomenologije poremećaja u ponašanju djece i mladeži, posebno su znakoviti podaci i njihovo tumačenje obuhvaćeni Izvješćem Kliničkog odjela dječje i adolescentne psihijatrije, Kliničke bolnice Osijek, koja u svom procesu rada kod djece s dijagnozom Poremećaj ophođenja i emocija dijagnosticira i primjenjuje određenu terapiju (medikamentozna, psihoterapija, pedagoška, glazbo terapija, biblioterapija i dr.) kod djece s dijagnozom Poremećaj ophođenja i emocija koji se javljaju u razvojnim psihološkim fazama u djetinjstvu i adolescenciji. Poremećaji ophođenja mogu biti prisutni u vidu socijaliziranog poremećaja, Poremećaja ophođenja ograničena na obitelj, agresivno destruktivno nedruštveno ponašanje, prkošljivost ili se može raditi o poremećaju ophođenja i emocija, depresivnog i anksioznog tipa. Prema evidencijama ove ustanove zapaženo je da su u porastu poremećaji ophođenja i emocija s naglašenom destruktivno – agresivnom simptomatologijom. Naime statistički podaci ove ustanove nesporno upućuju na porast broja djece i adolescenata pacijenata liječenih za dijagnozu F 90 – 98, a što je razvidno iz slijedećih podataka:

- u 1998. godini od ukupno 214 pacijenata je 77 pacijenata te dijagnoze;
- u 1999. godini od ukupno 210 pacijenata je 77 pacijenata te dijagnoze;
- u 2000. godini od 240 pacijenata je 137 pacijenata te dijagnoze;
- u 2001. godini od 225 pacijenata je 141 pacijent te dijagnoze.

Takav porast ova ustanova tumači određenim specifičnostima u promjenama življenja mnogih obitelji (nezaposlenost roditelja, loš socijalni status obitelji, pad odgojno pedagoškog tretmana u obitelji, pad moralnih vrijednosti, gubitak super ega, neprosvijećenost obitelji glede znanja o normalnom psihološkom odrastanju djeteta što sve uvjetuje visok porast u promjenama ponašanja djece i adolescenata). Ustanova smatra da je potrebna rana edukacija počevši od stupanja u brak preko predškolskog odgoja do kraja školovanja djece. U taj bi program trebali biti uključeni svi roditelji, budući da su oni temeljni u stvaranju pozitivnog identiteta obitelji, a škola i društvo bi to morali nadograđivati.

Također, ova ustanova drži da je školski program neadekvatan i nedovoljno motivira djecu za usvajanje znanja, nedostaje praktičnih i ekoloških radionica, osnovna bi škola trebala trajati do 16-te godine života s programom koji će njegovati razvoj adekvatnijeg super ega, a mlada osoba morala bi slobodno vrijeme provoditi u Klubovima mladih sa interesantnim sadržajima (razne sportske aktivnosti, biblioteke, glazbene radionice i informatičke radionice). Radi toga potrebno je da svaki vrtić, svaka škola ima svog psihologa, pedagoga i defektologa. Ova ustanova smatra da je - radi osiguranja sna neophodnog mladoj osobi za normalno funkcioniranje i obavljanje školskih i drugih obveza tijekom dana - obitelj dužna voditi brigu gdje dijete provodi večernje sate, a društvo i zajednica mora ograničiti vrijeme obzirom na dob (djeci do 16 godina do 23 sata, a mladeži i studentima do 01 sat). Nadalje, iako nisu pobornici represivnih mjera, zastupaju mišljenje da je mladoj osobi s obzirom na zapaženi visok stupanj

agresivnosti, auto i heterodestruktivnosti, te emocionalne izmijenjenosti, hitno potrebno promijeniti neke stvari u obitelji, obrazovanju, školi i društvu.

2. Prema izvješću Ministarstva prosvjete i športa, od ukupno 402 941 učenika osnovnih škola, školske 2000./2001. godine, **ponavljalo je razred** 1715 učenik ili 0,43 %, i to 585 ili 0,30 % učenika nižih razreda osnovne škole i 1130 učenika ili 0,54 % učenika viših razreda. Najveći broj ponavljača zabilježen je u međimurskoj županiji, ukupno 212 ili 1,80 % učenika (181 učenik ili 2,79 % nižih razreda i 51 učenik ili 0,85 % viših razreda). Najčešći je razlog u velikom broju učenika Roma koji dolaze u školu s veoma slabim znanjem hrvatskog jezika.

Istodobno je ukupno bilo 639 **neocijenjenih učenika** ili 0,16% i to 364 učenika nižih razreda ili 0,18 % i 275 učenika viših razreda ili 0,13 %. Najveći broj neocijenjenih učenika ponovno je u međimurskoj županiji i to 193 učenika ili 1,65%, te 152 učenika nižih razreda (75 učenika I razreda) ili 2,46 % i 41 učenik viših razreda ili 0,69 %. Ponovno je razlog, veliki broj učenika Roma koji dolaze sa slabim znanjem hrvatskog jezika.

Na **razredni ispit** upućeno je ukupno 164 učenika (0,04%), od toga 39 učenika nižih razreda (0,02%) i 125 učenika viših razreda (0,06 %). Razredni ispit nije položilo 45 učenika (27,43 %), od toga je 15 učenika nižih razreda (na predmetni ispit upućeno je 427 učenika (0,10%), od toga 26 učenika nižih razreda (0,06%) i 401 učenik viših razreda (0,08 %) i 30 učenika viših razreda (24,00 %).

Predmetni ispit polagao je 181 učenik (0,04 %) i to 11 učenika nižih razreda (0,01 %) i 170 učenika viših razreda (0,08 %).

Na polaganje **popravnog ispita** upućeno je ukupno 10 913 učenika ili 3,70 % učenika. Od toga, 6550 ili 1.63 % učenika upućeno je na polaganje jednog predmeta, a 4363 ili 1,08 % na polaganje dva predmeta. Od 6550 učenika upućenih na polaganje popravnog ispita iz jednog predmeta bilo je 57 učenika nižih razreda ili 0,03 % i 6493 učenika viših razreda ili 3,11 %, dok je od 4363 učenika upućenih na popravni ispit iz dva predmeta bilo 21 učenik nižih razreda ili 0,01 % i 4342 učenika viših razreda ili 2,08 %.

Od 674 592 sata **neopravdanih izostanaka** (1,67 sata po učeniku) učenici nižih razreda izostali su 188 371 sata (0,9 po učeniku), a učenici viših razreda izostali su 486 221 sata (2,33 sata po učeniku). Najveći broj izostanaka po učeniku nižih razreda izostali su učenici I. razreda (1,90 po učeniku), a po učeniku viših razreda izostali su učenici VIII. razreda (3,39 sata po učeniku).

Pedagoške mjere koje se izriču učenicima su **opomena, ukor, strogi ukor i preseljenje u drugu školu**. Tijekom školske godine 2000./01. izrečeno je 5249 **opomena** (1,30%), 3576 **ukora** (0,89%), 1784 **strogi ukor** (0,44%), i 89 **preseljenja u drugu školu** (0,02%). Od toga je u nižim razredima bilo 478 opomena (0,24%), 201 ukor (0,1%), 123 stroga ukora (0,06%) i 27 preseljenja u drugu školu, a u višim razredima 4771 opomena (2,28%), 3375 ukora (1,62%), 1661 stroga ukora (0,79%) i 59 preseljenja u drugu školu (0,03%).

Od ukupno 192 679 učenika **srednjih škola ponavljalo je razred** 4149 učenika ili 2,15%. Od 56 168 učenika prvih razreda ponavljalo je razred 1943 učenika ili 3,45%, od 53824 učenika drugih razreda ponavljalo je razred 1258 učenika ili 2,33, od 50538 učenika trećih razreda

ponavljalo je razred 756 učenika ili 1,49%, dok je od 32149 učenika četvrtog razreda ponavljalo razred 192 učenika ili 0,59%.

Najveći broj učenika koji su ponavljali I. razred bilo je u Gradu Zagrebu u kojem je od 11913 učenika razred ponavljalo 484 učenika ili 8,57%, najveći postotak ponavljanja II. razreda je u Zagrebačkoj županiji u kojoj je od 1838 učenika razred ponavljalo 65 učenika ili 3,54 %, u Sisačko-moslavačkoj županiji najveći je broj učenika koji su ponavljali III. razred jer je od 1749 učenika razred ponavljalo 45 učenika ili 2,57%, dok je najveći postotak ponavljanja IV. razreda bio u Osječko-baranjskoj županiji gdje je od 4361 učenika razred ponavljalo 119 učenika ili 0,90%.

Usporedbom podataka školske godine 2000./01. sa podacima iz školske godine 1999./00., razvidno je:

- u školskoj godini 2000./01. razred je ponavljalo 0,12 % učenika manje nego prethodne godine;
- broj neocijenjenih učenika u odnosu na prošlu školsku godinu u postotku je isti;
- polaganje razrednog ispita u postotku je isto kao i školske godine 1999./00.;
- postotak učenika koji je upućen na polaganje predmetnog ispita je manji u odnosu na prošlu školsku godinu za 0,06 %;
- na popravni ispit iz jednog predmeta je školske godine 2000./01. upućeno 0,25 % manje učenika;
- na popravni ispit iz dva predmeta je školske godine 2000./01. upućeno 0,2 % manje učenika;
- učenici su školske godine 2000./01. neopravdano izostali 0,06 % sati manje nego prethodne, no znakovito je da se povećao broj neopravdanih izostanaka u nižim razredima za 0,1 sat po učeniku, a manji za 0,16 %;
- izrečenih opomena je za 0,14 % više nego prošle školske godine;
- izrečenih ukora, strogih ukora i preseljenja u drugu školu isto je kao i prošle školske godine;
- školske godine 2000/01. razred je ponavljalo manje srednjoškolaca za 0,35 %, odnosno, 0,23 % učenika I. razreda, 0,56 % učenika II. razreda, 0,08 % III. razreda i 0,03% učenika IV. razreda.

3. Prema izvješću Ministarstva rada i socijalne skrbi, tijekom 2001. godine, zabilježeno je 2365 djece do 14 godina s poremećajima u ponašanju ili 18% manje u odnosu na 2000. godinu. Unatoč zabilježenom padu poremećaja u ponašanju navedenih osoba na razini države, u pojedinim županijama zabilježen je porast broja djece do 14 godina s poremećajima u ponašanju i to: porast u Zagrebačkoj županiji za 17,69%, u Krapinsko-zagorskoj za 13%, Bjelovarsko-bilogorskoj za 60%, Zadarskoj za 70%, Virovitičko-podravskoj za 30%, dok je u ostalim županijama zabilježeno smanjenje broja mladih s poremećajima u ponašanju. Pad broja djece do 14 godina s poremećajima u ponašanju zabilježen je u muškoj populaciji te dobi, dok je u ženskoj populaciji ostao nepromijenjen. Najveće smanjenje broja osoba s poremećajima u ponašanju zabilježeno je na području Dubrovačko-neretvanske županije, zatim slijede županije Primorsko-goranska, Brodsko-posavska i Varaždinska.

Broj djece do 14 godina koja su zabilježena u očitovanju delinkventnog ponašanja u 2001. godini u porastu je za 12% u odnosu na 2000. godinu, budući je u 2001. godini 866 djece te dobi očitovale delinkventno ponašanje u odnosu na 773 djece u 2000. godini. Najveći porast

broja djece te dobi s delinkventnim ponašanjem zabilježen je na području Zagrebačke županije, zatim Sisačko-moslavačke, Virovitičko-podravске, Brodsko-posavske, zadarske i Vukovarsko-srijemske.

Porast broja maloljetnika u dobi od 14 do 18 godina s poremećajima u ponašanju u 2001. godini u odnosu na 2000. godinu iznosi 11%. Najveći porast broja s poremećajima u ponašanju kod maloljetnika zabilježen je na području županije Međimurske, Vukovarsko-srijemske, Šibensko-kninske, Osječko-baranjske, Varaždinske, Koprivničko-križevačke, Bjelovarsko-bilogorske, primorsko-goranske.

Delinkventno ponašanje, odnosno počinjenje kaznenih djela u 2001. godini zabilježilo je porast za 16% u odnosu na stanje u 2000. godini, kod čega je najveći porast zabilježen na području županija Splitsko-dalmatinske, Osječko-baranjske, Zagrebačke, Sisačko-moslavačke, Virovitičko-podravске i Brodsko-posavske.

Broj počinitelja prijestupa i prekršaja u 2001. godini u odnosu na 2000. godinu u porastu je za 13%, a najveći porast zabilježen je na području županija Zagrebačke, Grad Zagreb, Sisačko-moslavačkoj, Koprivničko-križevačkoj, Primorsko-goranskoj i zadarskoj.

Broj stranih državljana zatečenih u skitnji u 2001. godini u odnosu na 2000. godinu porastao je za 34%. Najveći porast ovakvog oblika poremećaja u ponašanju stranih državljana zabilježen je na području županije Karlovačke, Vukovarsko-srijemske i Gradu Zagrebu.

Broj naših državljana, zatečenih u skitnji smanjio se sa 1052 slučajeva na 977 slučajeva ili za 8%. najveće smanjenje broja skitnje naših državljana zabilježeno je na području Primorsko-goranske županije.

Broj mladih punoljetnih osoba s poremećajima u ponašanju u 2001. godini u odnosu na 2000. godinu porastao je za 100%. Porast je zabilježen u većini županija, a najveći porast dogodio se na području Zagrebačke i Primorsko-goranske županije.

Broj mladih punoljetnih osoba s delinkventnim ponašanjem u 2001. godini u odnosu na 2000. godinu porastao je za 19%, a najveći porast zabilježen je na području Splitsko-dalmatinske županije, Zadarske i Krapinsko-zagorske.

Pojavni oblici poremećaja u ponašanju očituju se kroz pojačanu razinu agresivnog ponašanja i to kod djece nižeg uzrasta, a isto tako i kod djece sve niže dobi koja konzumiraju alkohol, druga opojna sredstva i lake droge.

Zapažen je problem djece s udruženim smetnjama za koju sustav ne raspolaže adekvatnim ustanovama za provođenje tretmana, te se najteže ostvaruje psihoterapijski tretman na lokalnim razinama.

4. Prema izvješću Ministarstva unutarnjih poslova o zabilježenom stanju, kretanju i obilježjima pojave poremećaja u ponašanju maloljetnih osoba, za razdoblje 2001. godine s usporednim pokazateljima za 2000. godinu, te pokazateljima iz prvih šest mjeseci 2002. godine s usporednim pokazateljima za isto razdoblje 2001. godine, razvidno je slijedeće:

Pokazatelji za razdoblje 2001. godine s usporednim pokazateljima u odnosu na 2000. godinu

1. Kriminalitet maloljetnih osoba

Tijekom 2001. godine ukupno je zabilježeno 915 kaznenih djela počinjenih od strane 633 djece (osobe do navršениh 14 godina), a što je porast za 37,18 % kaznenih djela i porast broja djece počinitelja za 47,21%, s obzirom da je u 2000. godini 667 kaznenih djela počinjeno od strane 430 djece.

Isto tako, tijekom 2001. godine, ukupno je evidentirano 5379 kaznenih djela počinjenih od strane 3485 maloljetnika (osobe od 14 do 18 godina), a što je povećanje broja kaznenih djela maloljetnika za 21,53% i povećanje broja maloljetnika počinitelja za 25,13%, u odnosu na 2000. godinu kada je bilo evidentirano 4426 kaznenih djela počinjenih od strane 2785 maloljetnika.

Raščlambom ukupnog kriminaliteta djece i maloljetnika, za istaknuti je da je udio kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnih osoba u 2001. godini u ukupnom broju evidentiranog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj iznosio 8,03%, a što je porast u odnosu na 2000. godinu u kojoj je postotak udjela kriminaliteta maloljetnih osoba u ukupnom kriminalitetu iznosio 7,45%. Maloljetne osobe kao počinitelji kaznenih djela u ukupnom broju počinitelja kaznenih djela u 2001. godini sudjelovale su s udjelom od 12,51%, dok je u 2000. godini taj udio bio 10,98%.

Za istaći je da su djeca i maloljetnici u 2001 godini najčešće činili imovinske delikte i to: Teške krađe-djeca (498), maloljetnici (1918), Krađe-djeca (194), maloljetnici (740), Uništenje i oštećenje tuđe stvari-djeca (96), maloljetnici (268) i Oduzimanje tuđe pokretne stvari-djeca (29), maloljetnici (120).

Od kaznenih djela s elementima nasilja djeca i maloljetnici najčešće su činila kazneno djelo Razbojništva – djeca (14), maloljetnici (72). U 2001. godini evidentirano je počinjenje 1 kaznenog djela Teškog ubojstva od strane maloljetnika, 3 kaznena djela Teških ubojstva u pokušaju, 1 kazneno djelo Ubojstva i 4 kaznena djela Ubojstva u pokušaju. Također je evidentirano počinjenje i 20 kaznenih djela Nasilničkog ponašanja od strane maloljetnika.

Nadalje, od strane maloljetnika počinjeno je u 2001. godini 40 kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, što je porast za 2,56% u odnosu na 2000. godinu.

S obzirom na teritorijalnu rasprostranjenost kriminaliteta djece i maloljetnika u Republici Hrvatskoj, za istaći je da je najveći broj kaznenih djela počinjenih od strane djece i maloljetnika zabilježen u PU zagrebačkoj (1352 KD, što je 21,5% od ukupnog maloljetničkog kriminaliteta u RH). Najmanji broj kaznenih djela počinjenih od strane djece i maloljetnika zabilježen je u PU požeško-slavonskoj (43 KD, što je udio od 0,7% u ukupnom kriminalitetu maloljetnika i djece u RH).

I nadalje je nastavljena negativna tendencija u činjenju kaznenih djela zlouporabe opojnih droga, budući je tijekom 2001. godine zabilježeno činjenje 1491 takvog kaznenog djela, a što je za 31,02% više nego u 2000. godini, u kojoj je zabilježeno činjenje 1138 takvih kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnika.

2. Kriminalitet na štetu djece i maloljetnika

Tijekom 2001. godine, zabilježeno je otkrivanje i prijavljivanje 2572 KD na štetu djece i maloljetnika, a što je za 26,64% više u odnosu na 2000. godinu u kojoj je otkriveno i prijavljeno 2031 takvo kazneno djelo. Unutar tih kaznenih djela prijavljena kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži zabilježena su u 2211 slučajeva ili 38,36% više slučajeva nego u 2000. godini kada je zabilježeno prijavljivanje 1598 takvih kaznenih djela.

U grupi seksualnih delikata počinjenih na štetu djece i maloljetnika zabilježeno je prijavljivanje 341 kaznenog djela ili 19,95% manje nego u 2000. godini u kojoj je zabilježeno prijavljivanje 426 takvih kaznenih djela. **U grupi zabilježenih kaznenih djela protiv braka obitelji i mladeži, najučestalije je prijavljivanje počinjenja kaznenog djela Zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe (1224 KD),** zatim slijedi Povreda dužnosti uzdržavanja (408 KD), Nasilničko ponašanje u obitelji (443 KD), Sprečavanje i neizvršavanje mjera za zaštitu djeteta ili maloljetne osobe (66 KD), Izvanbračni život s maloljetnom osobom (26 KD), Napuštanje djeteta (19 KD), Uzimanje djeteta ili maloljetne osobe (17 KD), Kršenje obiteljskih obveza (5 KD) i Promjena obiteljskog stanja (3 KD).

U grupi prijavljenih seksualnih delikata zabilježeno je najučestalije prijavljivanje kaznenog djela Bludne radnje (106 KD), Zadovoljenje pohote pred djetetom (104 KD), Spolni odnošaj s djetetom (56 KD), Iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju (23 KD), Podvođenje (11 KD), Silovanje (17 KD), Spolni odnošaj s nemoćnom osobom (7 KD), Upoznavanje djece s pornografijom (7 KD), Spolni odnošaj zlouporabom položaja (6 KD), Rodoskrvuće (4 KD).

3. Neka obilježja obiteljskog nasilja, te mjera i radnji poduzetih od strane policije

Prema podacima MUP-a RH, u 2001. godini zaprimljeno je 11224 zahtjeva za intervencijom u obitelji radi pružanja pomoći i zaštite člana obitelji od nekog oblika, vrste i počinitelja obiteljskog nasilja, a što je povećanje za 21,12% u odnosu na isto razdoblje 2000. godine kada je zaprimljeno 9267 takvih zahtjeva. Policijski službenici u 11197 slučajeva ili 99,75 % ukupnog broja zahtjeva pružili su intervenciju, gotovo jednako kao i u 2000. godini kada su pružili 9227 intervencija ili 99,56%.

Temeljem utvrđenog stanja, nadležnih prosudbi i ovlasti, 1806 počinitelja privedeno je u prostor policije, protiv 1079 počinitelja izrečena je i provedena mjera zadržavanja u prostoru policije.

U 2001. godini 7399 osoba je prekršajno prijavljeno temeljem gore navedenih intervencija, a od tog broja 5004 osoba prekršajno je prijavljeno zbog prekršaja Nasilničko ponašanje u obitelji iz čl.118. u svezi čl. 362. Obiteljskog zakona. Poduzetim mjerama i radnjama na mjestu događaja, kao i daljnjim poduzimanjem utvrđeno je da su u 1231 slučaju počinjenjem nasilja ostvarena obilježja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, a što je povećanje za 47,60% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine kada je taj broj iznosio 834.

Počinjenim obiteljskim nasiljem zbog kojeg je počinitelj prekršajno prijavljen zbog prekršaja iz čl.118. u vezi čl. 362. Obiteljskog zakona, u 2001.g godini oštećeno je ukupno 7159 osoba, a

što je više za 34,44%, u odnosu na prethodnu 2000. godinu kada je taj broj iznosio 5325. Unutar ukupnog broja oštećenih bilo je 1774 maloljetnih osoba (1359 djece i 415 maloljetnika), te 5205 punoljetnih osoba, od čega je bilo 4850 žena ili 67,74% ukupnog broja oštećenih osoba.

4. Primjena odredbi članka 94. Obiteljskog zakona

U razdoblju 2001. godine u Republici Hrvatskoj, postupanjem u primjeni odredbe čl. 94. Obiteljskog zakona, koji se odnosi na propuštanje roditeljske skrbi o zabrani noćnih izlazaka maloljetnih osoba do 16 godina, zabilježeno je postupanje policije u 973 slučajeva. Od ukupnog broja propuštanja roditeljske skrbi o zabrani noćnih izlazaka, obzirom na vrijeme zatjecanja maloljetnih osoba izvan roditeljskog doma, 572 maloljetnih osoba zatečeno je u vremenu od 23-01 sati, 331 maloljetna osoba zatečena je u vremenu od 01,00-03,00, dok je 70 maloljetnih osoba zatečeno u vremenu od 03,00-05,00 sati. U prostor policije dovedeno je 663 maloljetnih osoba, 262 maloljetnih osoba upućeno je odmah po zaticanju u roditeljski dom, dok je 45 maloljetnih osoba izravno dovedeno u roditeljski dom.

Od 663 maloljetne osobe koje su dovedene u prostor policije u 628 slučajeva iste su preuzete od strane roditelja i skrbnika, dok je 35 maloljetnih osoba preuzeto od strane djelatnika centra za socijalnu skrb.

Kao najčešći razlog propuštanja roditeljske skrbi pojavljuje se dozvola roditelja i to u 620 slučajeva, zatim neposlušnost roditelju u 233 slučaja, prepuštenost sebi u 62 slučaja i ostali razlozi u 58 slučajeva.

S obzirom na dob zatečenih maloljetnih osoba u 86 slučajeva su bila djeca do 14 godina, a u 887 slučajeva su bili maloljetnici.

S obzirom na spol od ukupnog broja zatečenih maloljetnih osoba 244 su ženskog spola, 729 muškog spola.

U odnosu na broj zatečenih osoba u vrijeme zabrane u 949 slučajeva obaviješten je nadležni centar za socijalnu skrb, a kod 99 maloljetnih osoba utvrđeno je da su ranije prijavljivani za neka kaznena djela. Također je naknadnim radom službenika policije utvrđeno da je 14 maloljetnih osoba koje su bile zatečene u vrijeme zabrane noćnih izlazaka bilo zapuštanje ili zlostavljanje od strane roditelja ili skrbnika.

Pokazatelji za razdoblje prvih šest mjeseci 2002. godine, s usporednim pokazateljima za isto razdoblje 2001. godine

1. Kriminalitet maloljetnih osoba

Tijekom prvih šest mjeseci 2002. godine ukupno je zabilježeno 294 kaznenih djela počinjenih od strane 269 djece, a što je pad za 31,94 % broja kaznenih djela, s obzirom da je u prvom polugodištu 2001. godine evidentirano 432 kaznena djela i pad broja počinitelja za 10,93%, s obzirom da je u istom razdoblju 2001. godine 302 djece počinilo kaznena djela.

Isto tako tijekom prvih šest mjeseci 2002. godine ukupno je evidentirano 2315 kaznenih djela počinjenih od strane 1730 maloljetnika, a što je pad broja kaznenih djela za 10,72% i pad broja maloljetnika počinitelja za 7,39%, u odnosu na isto razdoblje 2001. godine kada je bilo evidentirano 2593 kaznenih djela počinjenih od strane 1868 maloljetnika.

Raščlambom ukupnog kriminaliteta djece i maloljetnika, za istaknuti je da je udio kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnih osoba u prvih šest mjeseci 2002. godine u ukupnom broju evidentiranog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj iznosio 6,99%, a što je pad postotka ovog udjela u odnosu na isto razdoblje 2001. godine u kojem su maloljetne osobe u ukupnom kriminalitetu sudjelovale s 8,09%. Maloljetne osobe kao počinitelji kaznenih djela u ukupnom broju počinitelja u prvom polugodištu 2002. godini sudjelovale su s udjelom od 10,80%, dok je u 2001. godini taj udio bio 12,51%.

Za istaći je da su djeca i maloljetnici u promatranom razdoblju prvih šest mjeseci 2002. godine najčešće činili kaznena djela imovinskih delikata: Teške krađe-djeca (134), maloljetnici (810), Krađe-djeca (73), maloljetnici (301), Uništenje i oštećenje tuđe stvari-djeca (34), maloljetnici (122), Oduzimanje tuđe pokretne stvari-djeca (14), maloljetnici (50).

Od kaznenih djela s elementima nasilja, najčešće je kazneno djelo Razbojništva – djeca (3), maloljetnici (63). U prvih šest mjeseci 2002. godine evidentirano je 1 kazneno djelo Ubojstva počinjeno od strane maloljetnika, te 1 kazneno djelo Ubojstva u pokušaju. Također, evidentirano je 19 kaznenih djela Nasilničkog ponašanja od strane maloljetnika.

Nadalje, od strane maloljetnika tijekom prvih šest mjeseci 2002. godine počinjeno je 59 kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, što je porast od 25,53% u odnosu na isto razdoblje 2001. godine.

S obzirom na teritorijalnu rasprostranjenost kriminaliteta djece i maloljetnika za ovo razdoblje u Republici Hrvatskoj, za istaći je da je najveći broj kaznenih djela počinjenih od strane djece i maloljetnika zabilježen u PU zagrebačkoj (530 KD, što je 20,31% od ukupnog maloljetničkog kriminaliteta u RH). Najmanji broj evidentiranog kriminaliteta počinjenog od strane djece i maloljetnika zabilježen je u PU požeško-slavonskoj (20 KD, što je 0,76% udio u ukupnom kriminalitetu maloljetnika i djece u RH).

I nadalje je upozoravajuća činjenica sudjelovanje maloljetnih osoba u počinjenju kaznenih djela zlouporabe opojnih droga, budući je tijekom prvih šest mjeseci 2002. godine od strane maloljetnih osoba počinjeno 569 takvih kaznenih djela, i to unatoč tome što je time zabilježen pad broja ovih kaznenih djela za 19,63% u odnosu na isto razdoblje 2001. godine u kojem je zabilježeno činjenje 703 takvih kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnika.

2. Kriminalitet na štetu djece i maloljetnika

Tijekom prvog polugodišta 2002. godine, zabilježeno je otkrivanje i prijavljivanje 1351 kaznenog djela na štetu djece i maloljetnika, a što je za 9,57% više u odnosu na isto razdoblje 2001. godine u kojoj je otkriveno i prijavljeno 1233 takvih kaznenih djela. Unutar tih kaznenih djela prijavljena kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži zabilježena su u 902 slučajeva ili 1,92% više slučajeva nego u istom razdoblju 2001. godine kada je zabilježeno prijavljivanje 885 takvih kaznenih djela. U grupi seksualnih delikata počinjenih na štetu djece i maloljetnika zabilježeno je prijavljivanje počinjenih 149 kaznenih djela ili 12,35%

manje nego u istom razdoblju 2001. godine u kojoj je zabilježeno prijavljivanje 170 takvih kaznenih djela. **U grupi zabilježenih kaznenih djela protiv braka obitelji i mladeži, najučestalije prijavljivanje kaznenog djela je Zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe (663 KD),** zatim slijedi Povreda dužnosti uzdržavanja (209 KD), Nasilničko ponašanje u obitelji (256 KD), Sprečavanje i neizvršavanje mjera za zaštitu djeteta ili maloljetne osobe (38 KD), Izvanbračni život s maloljetnom osobom (20 KD), Napuštanje djeteta (3 KD), Oduzimanje djeteta ili maloljetne (3 KD), Kršenje obiteljskih obveza (4 KD) i Promjena obiteljskog stanja (1 KD).

U grupi prijavljenih seksualnih delikata zabilježeno je najučestalije prijavljivanje kaznenog djela Bludne radnje (66 KD), Spolni odnošaj s djetetom (30 KD), Zadovoljenje pohote pred djetetom (21 KD), Spolni odnošaj zlouporabom položaja (9 KD), Silovanje (8 KD), Upoznavanje djece s pornografijom (7 KD), Iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju (5 KD), Spolni odnošaj s nemoćnom osobom (1 KD) i Rodoskrvnuće (1KD).

3. Neka obilježja obiteljskog nasilja, te mjera i radnji poduzetih od strane policije

Prema podacima MUP-a RH, u prvih šest mjeseci 2002. godine zaprimljeno je 5990 zahtjeva za intervencijom u obitelji, radi pružanja pomoći i zaštite člana obitelji od nekog oblika, vrste, i počinitelja obiteljskog nasilja, a što je povećanje za 11,87% u odnosu na isto razdoblje u 2001. godini kada je zaprimljeno 5354 takvih zahtjeva. Policijski službenici u 5984 slučajeva ili 99,89 % ukupnog broja zahtjeva pružili su intervenciju, gotovo jednako kao u istom razdoblju 2001. godine kada su pružili 5336 intervencija ili 99,66%.

Temeljem utvrđenog stanja u prvih šest mjeseci 2002. godine, nadležnih prosudbi i ovlasti, 1093 počinitelja privedena su u prostor policije, protiv 805 počinitelja izrečena je i provedena mjera zadržavanja u prostoru policije.

U prvih šest mjeseci 2002. godine 4105 osoba je prekršajno prijavljeno temeljem gore navedenih intervencija, od čega je 2851 osoba prekršajno prijavljeno zbog prekršaja "Nasilničko ponašanje u obitelji" iz čl.118. u svezi čl. 362. Obiteljskog zakona. Poduzetim mjerama i radnjama na mjestu događaja, kao i daljnjim poduzimanjem utvrđeno je da su u 732 slučaja nasiljem u obitelji ostvarena obilježja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, a što je povećanje za 32,55% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine kada je nasiljem u obitelji počinjeno 556 kaznenih djela.

Počinjenim obiteljskim nasiljem zbog kojeg je počinitelj prekršajno prijavljen po čl. 118. u vezi čl.362. Obiteljskog zakona u prvih šest mjeseci 2002.g godini, oštećeno je ukupno 4078 osoba, a što je više za 51,37% u odnosu na isto razdoblje prethodne 2001. godine kada je taj broj iznosio 2694. Unutar ukupnog broja oštećenih, 1062 su maloljetnih osoba, od čega 778 djece i 284 maloljetnika, zatim 3016 su punoljetne osobe od kojih je 2217 žena ili 54,36% ukupnog broja oštećenih osoba.

4. Primjena odredbi članka 94. Obiteljskog zakona

U razdoblju prvih šest mjeseci 2002. godine u Republici Hrvatskoj, a vezano za primjenu čl.94. Obiteljskog zakona, koji se odnosi na propuštanje roditeljske skrbi o zabrani noćnih izlazaka maloljetnih osoba do 16 godina, zabilježeno je postupanje policije u 626

slučajeva. Od ukupnog broja propuštanja roditeljske skrbi o zabrani noćnih izlazaka, obzirom na vrijeme zatjecanja maloljetnih osoba izvan roditeljskog doma, 339 maloljetnih osoba zatečeno je u vremenu od 23-01 sati, 218 maloljetnih osoba zatečeno je u vremenu od 01,00-03,00, dok je 69 maloljetnih osoba zatečeno u vremenu od 03,00-05,00 sati. U prostor policije dovedeno je 375 maloljetnih osoba, 225 maloljetnih osoba upućeno je odmah po zatjecanju u roditeljski dom, dok je 26 maloljetnih osoba izravno dovedeno u roditeljski dom.

Od 375 maloljetnih osoba koje su dovedene u prostor policije u 361 slučajeva iste su preuzete od strane roditelja i skrbnika, dok je 14 maloljetnih osoba preuzeto od strane djelatnika centra za socijalnu skrb.

Kao najčešći razlog propuštanja roditeljske skrbi pojavljuje se dozvola roditelja i to u 402 slučajeva, zatim neposlušnost roditelju u 174 slučaja, prepuštenost sebi u 44 slučaja i ostali razlozi u 6 slučaja.

S obzirom na dob zatečenih maloljetnih osoba u 95 slučaja su bila djeca do 14 godina, a u 531 slučajeva su bili maloljetnici.

S obzirom na spol, od ukupnog broja zatečenih maloljetnih osoba 183 su ženskog spola, 443 muškog spola.

U odnosu na broj zatečenih osoba u vrijeme zabrane u 626 slučajeva obaviješten je nadležni centar za socijalnu skrb, a kod 54 maloljetnih osoba utvrđeno je da su ranije prijavljivani za neka kaznena djela. Također je naknadnim radom službenika policije utvrđeno da je 8 maloljetnih osoba koje su bile zatečene u vrijeme zabrane noćnih izlazaka bilo zapuštano ili zlostavljano od strane roditelja ili skrbnika.

5. Prema izvješću Visokog prekršajnog suda, koji prati brojčane pokazatelje maloljetnih počinitelja prekršaja (osoba od 14 do 18 godina) i to posebno prekršaje iz područja javnog reda i mira i javne sigurnosti, gospodarstva i prometa, obzirom na zabilježeno stanje tijekom 2000. i 2001. godine u Republici Hrvatskoj, razvidno je slijedeće:

- tijekom 2000. godine, evidentirano je ukupno 17.030 maloljetnih počinitelja prekršaja, a što je porast za 2,74% u odnosu na 1999. godinu u kojoj je zabilježeno 16.576 maloljetnih prekršitelja. Od ukupnog broja maloljetnika, njih 3.331 (19,56%) bili su u dobi od 14-16 godina, a 13.699 (80,44%) u dobi od 16-18 godina;
- tijekom 2001. godine, evidentirano je ukupno 15.188 maloljetnih počinitelja prekršaja ili za 12,12% manje u odnosu na 2000. godinu. Od ukupnog broja maloljetnika, njih 2.501 (16,47%) bili su u dobi od 14-16 godina, a 12.687 (83,53%) u dobi od 16-18 godina.

Usporedbama pokazatelja obzirom na dob počinitelja u 2001. godini je zabilježeno povećanje broja starijih maloljetnika počinitelja prekršaja (16-18 godina) u odnosu na mlađe maloljetnike (14-16 godina).

Prema područjima prekršaja zabilježeno je slijedeće stanje:

- prekršaje iz područja gospodarstva u 2000. godini počinilo je 1.299 maloljetnika (224 mlađa maloljetnika ili 17,24% i 1.075 starijih maloljetnika ili 82,76%), a u 2001. godini

- prekršaje iz ovoga područja počinilo je 1.219 maloljetnika (180 mlađih maloljetnika ili 14,77% i 1.039 starijih maloljetnika ili 85,23%);
- prekršaje iz područja javnog reda i mira i javne sigurnosti u 2000. godini počinilo je 5.083 maloljetnika (896 mlađih maloljetnika ili 17,63% i 4.187 starijih maloljetnika ili 82,73%), a u 2001. godini prekršaje iz ovoga područja počinilo je 5.898 maloljetnika (892 mlađa maloljetnika ili 15,12% i 5.006 starijih maloljetnika ili 84,88%) ili za 12,12% više u odnosu na 2000. godinu;
 - prekršaje iz područja sigurnosti prometa u 2000. godini počinilo je 10.648 maloljetnika (2.211 mlađih maloljetnika ili 20,76% i 8.437 starijih maloljetnika ili 79,24%), a u 2001. godini prekršaje iz ovog područja počinilo je 8.071 maloljetnik (1.429 mlađih maloljetnika ili 17,71% i 6.642 starijih maloljetnika ili 82,29%) ili za 20,76% manje u odnosu na broj u 2000. godini.

Nadalje, tijekom 2000. i 2001. godine, najviše maloljetnih počinitelja prekršaja bilo je na području Splitsko-dalmatinske županije (u 2000. godini bilo je 6.379 maloljetnih počinitelja prekršaja ili 37,46% od ukupnog broja maloljetnih počinitelja prekršaja u Republici Hrvatskoj, a u 2001. godini bilo je 3.607 maloljetnih počinitelja prekršaja ili 23,74 od ukupnog broja), te u županiji Grad Zagreb - u 2000. godini bilo je 2.188 maloljetna počinitelja ili 12,85% od ukupnog broja, a u 2001. godini 2.936 maloljetnih počinitelja ili 19,33% od ukupnog broja u RH.

Prema vrstama prekršaja, iz područja javnog reda i mira i javne sigurnosti, maloljetnici čine najviše prekršaja iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira (svađa, vika tučnjava, vrijeđanje i omalovažavanje službenih osoba, pijančevanje i konzumacija droge na javnom mjestu), Zakona o eksplozivnim tvarima za gospodarsku uporabu i dr.; iz područja sigurnosti prometa na cestama uglavnom se radi o prekršajima vožnje prije stjecanja prava na upravljanje motornim vozilom, vožnja neregistriranim i tehnički nepregledanim vozilom, nezaustavljanje na znak crvenog svijetla, a u području gospodarstva maloljetnici uglavnom čine prekršaje propisane Zakonom o proizvodnji i prometu opojnih droga.

Uz navedeno, Visoki prekršajni sud ističe da je u tijeku ustrojavanja dodatnih evidencija koje će omogućiti uvid u brojčane pokazatelje maloljetnih počinitelja prekršaja u drugostupanjskom postupku, u odnosu na područja i vrste prekršaja. Također upućuje i na velike novine u prekršajnom sudovanju, budući su prema novom Zakonu o prekršajima, koji je stupio na pravnu snagu 01. listopada 2001. godine, propisane nove odgojne mjere i postupak prema maloljetnicima sukladno Zakonu o sudovima za mladež.

6. Prema izvješću Državnog odvjetništva RH, tijekom 2001. godine, u Republici Hrvatskoj, prijavljeno je 4.604 kazneno odgovornih maloljetnika, što u odnosu na 2000. godinu (prijavljeno 3.679 kazneno odgovornih maloljetnika) predstavlja porast od 25%. U odnosu na 1997 godinu (prijavljeno 3.117 kazneno odgovornih maloljetnika), od kada se bilježi kontinuirani porast maloljetničke delinkvencije, to je porast za 48%.

Maloljetnici u ukupnom kriminalitetu poznatih počinitelja kaznenih djela u Republici Hrvatskoj sudjeluju s 8,7% (52.822:4.604).

Prema dobnoj strukturi kazneno prijavljenih maloljetnika, 1.642 je mlađih maloljetnika (35,7%), a 2.962 su stariji maloljetnici (64,3%).

Među kazneno prijavljenim maloljetnicima je 4.304 ili 93,5% osoba muškog spola i 300 ili 6,5% osoba ženskog spola.

Tijekom 2001. godine, zabilježeno je prijavljivanje 1.135 maloljetnika povratnika u činjenju kaznenih djela ili 24,6% od ukupnog broja prijavljenih, a koji su već ranije prijavljeni za kaznena djela, bilo samo kao dijete ili samo kao maloljetnik, ili i kao dijete i kao maloljetnik.

Isto tako među kazneno prijavljenim je i 214 ili 4,6% maloljetnika kojima su ranije izrečene izvanzavodske odgojne mjere, zatim je 143 ili 3,1% maloljetnika kojima su izrečene zavodske odgojne mjere, odnosno 14 je ili 0,3% maloljetnika kojima su izrečene i izvanzavodske i zavodske odgojne mjere.

U strukturi kaznenih djela protiv života i tijela 7 maloljetnika je prijavljeno zbog počinjenja kaznenog djela ubojstva i teškog ubojstva iz članka 90. i 91. Kaznenog zakona, odnosno 4 maloljetnika koji su ta ista kaznena djela počinili u pokušaju, a uz to je i 116 maloljetnika koji su počinili kazneno djelo teške tjelesne ozljede iz članka 99. KZ.

Tijekom 2001. godine, 37 maloljetnika je prijavljeno radi kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz članka 331. KZ.

U strukturi kaznenih djela zlorabe opojnih droga prijavljeno je 1216 maloljetnika, od kojih je 917 (75,4%) počinilo najblaži oblik ovog kaznenog djela- posjedovanje opojne droge iz članka 173. stavak 1. KZ, a zabrinjavajući je podatak da među prijavljenim maloljetnicima je 148 (14,6%) onih koji su se bavili preprodajom ili posredovanjem pri prodaji droga, a što bi moglo upućivati da oni to ne rade samo iz profitabilnih razloga, već da su sami konzumenti, odnosno čak i ovisnici.

Djece počinitelja kaznenih djela (osoba do navršene 14. godine života, a prema kojima policija od 1996. godine ne podnosi kaznene prijave, već u vezi djeteta počinitelja kaznenog djela dostavlja opća posebna izvješća koja se evidentiraju u državnom odvjetništvu i dostavljaju nadležnom centru za socijalnu skrb radi poduzimanja mjera obiteljskopravne ili socijalnopravne zaštite), u državnim odvjetništvima evidentirano je 891 ili 16,2% od ukupnog broja evidentiranih maloljetnih počinitelja kaznenih djela (5495:891).

Državna odvjetništva su tijekom 2001. godine imala u radu ukupno 5483 prijave. Od toga broja u toj godini ostalo je neriješeno 239 ili 4,4% prijave, a 1250 ili 22,8% prijave ostalo je u radu kod drugih državnih tijela. Od toga se najveći broj prijave nalazio u radu centara za socijalnu skrb u tzv. postupku posredovanja vezano za propis članka 64. Zakona o sudovima za mladež, prema kojem državni odvjetnik može odlučiti da ne pokrene kazneni postupak ukoliko maloljetnik prema vlastitim mogućnostima popravi ili nadoknadi štetu nanesenu kaznenim djelom, uključi se u rad humanitarnih organizacija ili se podvrgne postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti.

Tijekom 2001. godine povodom odluke državnog odvjetnika o kaznenoj prijavi donesene su 3952 odluke. Od toga broja u odnosu prema 2092 ili 52,9% maloljetnika prijave je riješena odbačajem (od toga u 1699 ili 81,2% slučajeva pozivom na načelo svrhovitosti, u 164 ili 6,9%

maloljetnika takva odluka je donijeta jer se radilo o beznačajnom kaznenom djelu), prema 1689 ili 42,7% maloljetnika pred sudom je pokrenut pripremni postupak, dok je prema 171 ili 4,3% maloljetnika stavljen prijedlog za sankciju bez pokretanja pripremnog postupka.

Po dovršenom postupku prema 414 ili 29,9% maloljetnika stavljen je prijedlog za obustavu postupka i to u 196 ili 47,3% slučajeva iz razloga svrhovitosti.

Prijedlog za sankciju stavljen je prema 970 ili 70,1% maloljetnika.

Maloljetničke sankcije izrečene su prema 871 maloljetniku. Od toga izvanzavodske odgojne mjere izrečene su prema 719 ili 82,5% maloljetnika, a zavodske odgojne mjere izrečene su prema 118 ili 13,5% maloljetnika. Kazna maloljetničkog zatvora izrečena je samo prema 10 ili 1,1% maloljetnika, dok je pridržaj maloljetničkog zatvora izrečen prema 24 ili 2,8% maloljetnika.

Državno odvjetništvo ističe da je alarmantan porast za 25% više prijavljenih maloljetnika nego 2000. godine, a na taj porast u bitnom je sigurno utjecao porast imovinskih delikata i delikata vezanih za zlouporabu opojnih droga. Uz to ističe i da se od 1997. godine bilježi kontinuirani porast maloljetničke delinkvencije i drži, budući da kao tijelo kaznenog progona nije u stanju nešto više reći i o etiologiji porasta maloljetničke delinkvencije, da je razlog tome sigurno u tome što se postojeći preventivni programi nedovoljno provode u praksi.

Također naglašava da su državna odvjetništva postupajući po načelu "pomoć umjesto pokretanje kaznenog postupka", u 47,7% slučajeva, pozivom na načelo svrhovitosti, odlučila prema maloljetnicima nepokrenuti kazneni postupak bez ili uz naloženu posebnu obvezu (da maloljetnik prema vlastitim mogućnostima popravi ili nadoknadi štetu nanесenu kaznenim djelom, da se uključi u rad humanitarnih organizacija, ili u poslove komunalnog ili ekološkog značaja, kao i da se podvrgne postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti). Državno odvjetništvo ocjenjuje da se takvo postupanje državnih odvjetnika za mladež pokazalo daleko učinkovitijim od pokretanja kaznenog postupka, posebno u odnosu na kaznena djela vezana za zlouporabu opojnih droga.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske upućuje da ne raspolaže podacima koliko nasilja ima u školama, a odnosi se na nasilje između samih učenika, zatim na nasilje učitelja prema učenicima, a i nasilje učenika prema učiteljima. Isto tako, ne raspolaže niti podacima koliko djece se nalazi u školi, a dolazi iz obitelji u kojima su trajno zlostavljana i koja i sama usvajaju takav model ponašanja. U svakom slučaju smatra da bi se tim problemom trebalo pozabaviti Ministarstvo prosvjete i športa.

ZAKLJUČAK

Iz izvješća nadležnih tijela o fenomenologiji pojave poremećaja u ponašanju djece i maloljetnika u Republici Hrvatskoj, zabilježenoj tijekom 2000. i 2001. godine, nije moguće izvesti jedinstveni zaključak o stanju i kretanju ove pojave.

No, zabrinjavajuća je činjenica o nastavljanju negativne tendencije porasta maloljetničke delinkvencije kao najtežeg oblika poremećaja u ponašanju kod djece i maloljetnika.

Unutar delinkventnog ponašanja djece i maloljetnika osobitu pozornost zaslužuje činjenica što se i dalje nastavlja uzlazni trend u činjenju kaznenih djela od strane maloljetnih osoba u području zlouporabe opojnih droga, budući je tijekom 2001. godine zabilježeno činjenje 1491 takvog kaznenog djela ili za 31,02% više nego u 2000. godini, u kojoj je od strane maloljetnih osoba zabilježeno činjenje 1138 takvih kaznenih djela.

Imajući u vidu porast poremećaja u ponašanju djece i maloljetnika, pozitivna je činjenica zabilježena u daljnjem uzlaznom trendu jačanja kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika, razvidna iz činjenice što je zabilježeno otkrivanje i prijavljivanje 2572 takvih kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika (osobito je u 2001. godini znakovito otkrivanje i prijavljivanja 1224 kaznenih djela Zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe), a što je za 26,64% više u odnosu na 2000. godinu u kojoj je otkriveno i prijavljeno 2031 takvo kazneno djelo. Jačanju zaštite djece i maloljetnika svakako doprinosi jače zahvaćanje u područje nasilja u obitelji, kojim se, kao i brojnijim otkrivanjem slučajeva propuštanja roditeljske skrbi o zabrani noćnih izlazaka djeci u dobi do 16 godina, bitno doprinosi suzbijanju okolnosti koje mogu biti štetne za uspješan razvitak djece i maloljetnika ili poticajnih za razvoj delinkventnog ponašanja.

Navedeno stanje upućuje na potrebu sagledavanja i otklanjanja uzroka zbog kojih izostaje primjerena primjena propisanih mjera društvenih reakcija radi suzbijanja pojave poremećaja u ponašanju djece i mladeži, a osobito njihovog delinkventnog ponašanja u Republici Hrvatskoj. To iz razloga što iz dostavljenih izvješća nadležnih državnih tijela nije dovoljno razvidno koje mjere i radnje, te s kojom djelotvornošću, su poduzete u svrhu otklanjanja uzroka takvom stanju. Na primjer, policija konstatira da je tijekom 2001. godine zabilježila 973 slučaja u kojima je roditelj propustio skrbiti o zabrani noćnih izlazaka djece do 16 godina. Postavlja se pitanje, što su u svezi toga poduzeli nadležni centri za socijalnu skrb. Ili, iako je društvo zabrinuto posljedicama pojave nasilja u školama, Ministarstvo prosvjete i športa u svome izvješću o toj pojavi nije navelo niti jedan podatak.

Uz nepostojanje sustava vrijednosti što pridonosi nepostojanju jasnih odgojnih ciljeva i zadataka kojim bi se rukovali svi u odgoju i pripremi pripadnika našega mladog naraštaja za uspješan život u društvu, temeljno je pitanje i razloga i odgovornosti u našem društvu zbog propuštanja pravodobnog poduzimanja nadležnih odgojno-obrazovnih, zdravstveno-intervencijskih, pravno i socijalno zaštitnih i ostalih mjera društvenih reakcija radi osiguranja zaštite djece i maloljetnika od stanja i ponašanja u našem društvu poticajnih za razvoj i nastanak poremećaja u njihovom ponašanju, od najlakših oblika do delinkventnog ponašanja.

Unatoč određenim nedorečenostima i manjkavostima u praćenju stanja i obilježja ove pojave, nužno je prikazano stanje, kretanje i obilježja pojave poremećaja u ponašanju djece i maloljetnika imati u vidu kod određenja primjerenijeg rada na praćenju i rješavanju ove pojave, te ujedno navedeno stanje uzeti i kao polaznu osnovu kod izrade prijedloga Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih u Republici Hrvatskoj.

Navedeno pred naše društvo postavlja i zahtjev za žurnom izradom Programa projekata znanstvenih istraživanja stanja i okolnosti u našem društvu poticajnih za nastanak poremećaja u ponašanju djece i mladeži radi znanstvenog utemeljenja mjera društvene reakcije u postizanju uvjeta kojima će se osigurati neophodno zdravlje, odgoj i razvitak djece i mladeži.

Povjerenstvo Vlade RH za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladih

Odluka broj	Naziv projekta	Ime osobe - ustanove- kojoj su doznačena sredstva	Ukupno isplaćeni iznos- 2002.
1	Povjerenstvo Vlade RH za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju- financiranje rada	troškovi+ugovori	12.447
2	6. Znanstveni skup istraživanja u eduk. Reh. znanosti	troškovi	4.800
3	sudjelovanje na Konferenciji " Partnerstvo na lokalnoj razini u borbi protiv nasilja u školama"	troškovi	12.863
4	recenzija knjige " Lokalna zajednica u prevenciji poremećaja u ponašanju djece i mladih"	Antonija Žižak, Vlado Puljiz	4.346
	Popisivanje svih postojećih programa tretmana djece i mladih s poremećajima u ponašanju te izradi standarda dobre prakse i dobrog programa (ukupno 90.000,00kn za 2002. i 2003. g.; ostalo 65.000,00kn za 2003.g.)	ugovori i troškovi	20.450
	ugovor o djelu Ivane Jedud		1.898
	7. Sjednica Povjerenstva u Hrvatskoj Kostajnici	troškovi	3.797
Ukupno	Ukupno (proračun za 2002. = 530.335,00)		60.602

✓
✓
✓
✓
✓
✓
✓